

Київський університет імені Бориса Грінченка

КОЛЕСНИК Катерина Василівна

УДК

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ 5–6-Х КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (новогрецька мова)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогіки НАПН України, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу навчання мов
національних меншин та
зарубіжної літератури
Курач Лариса Іванівна.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Горошкіна Олена Миколаївна,
професор кафедри української мови
Київського університету
імені Бориса Грінченка;

кандидат педагогічних наук, доцент,
Воєвутко Наталя Юріївна,
доцент, завідувач кафедри грецької мови та
перекладу Маріупольського державного
університету.

Захист дисертації відбудеться 1 червня 2017 р. об 11 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.05 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13-Б.

Автореферат розіслано “___” квітня 2017 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. О. Захарчук-Дуке

Загальна характеристика роботи

Актуальність дослідження. Розвиток сучасної національної школи характеризується посиленням уваги до мовної освіти, потребою у формуванні особистості, що вміє гармонійно жити поряд з представниками інших народів. Як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, освіта повинна сприяти високій мовній культурі громадян, вихованню поваги до державної мови та до мов національних меншин України, толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур. Законодавчим підґрунтям формування державної політики щодо забезпечення потреб національних меншин є закони України «Про мови», «Про освіту», «Про національні меншини в Україні». Право національних меншин здобувати освіту рідною мовою підтверджено статтею 53 Конституції України: «Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови в державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства».

Із проголошенням незалежності України правом вивчення рідної мови у школі скористалася значна частина національних меншин (болгари, греки, євреї, кримські татари, гагаузи, румуни, роми). Процеси розвитку і поширення зв'язків у різних галузях між Україною та іншими країнами світу зумовили зближення її, зокрема, з країнами Європи. Роль еллінізму в розвитку української культури, історичний зв'язок між країнами, а також тисячолітнє проживання греків на території сучасної України сприяли відродженню традицій грецьких національних меншин і поживленню інтересу до вивчення діалектів місцевих греків й новогрецької мови.

В Україні, у місцях компактного проживання греків (Маріуполь, Запоріжжя, Одеса, Львів, Харків, Херсон), сформовано мережу навчальних закладів для вивчення новогрецької мови як першої чи другої іноземної або як факультативного курсу, проте шкіл із вивченням грецької мови як мови національних меншин на території України й донині немає.

Обмеження освітніх заходів переважно факультативним вивченням новогрецької мови, відсутність систематичного вивчення історії та культури Греції і греків України потребують пошуку нових принципів і підходів до навчання новогрецької мови в загальноосвітніх навчальних закладах України. У цьому контексті набуває актуальності принцип вивчення мови та культури, застосуванню якого в сучасній педагогіці сприяють об'єктивні зміни у світі, зокрема тісні взаємозв'язки між різними країнами, більш глибоке розуміння полікультурності світу й цінності кожної культури, а також інтенсивне вивчення діалогу культур, формування нових (міждисциплінарних) наукових напрямів, наприклад, таких, як міжкультурна комунікація, лінгвокультурологія тощо.

Аналіз наукових джерел в аспекті обраної проблеми свідчить про активізацію інтересу дослідників до навчання, формування й виховання особистості, її становлення в міжкультурному, міжособистісному контекстах (Б. Ананьєв,

О. Андреев, Ш. Амонашвілі, В. Болотов, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Гудков, Д. Ельконін, М. Жинкін, О. Киричук, О. Ковальов, Г. Костюк, О. Леонтєв, Р. Солсо); міжкультурного спілкування (Н. Бориско, Н. Гальскова, Л. Голованчук, О. Коломінова, Ю. Пассов, В. Сафонова, Н. Скляренко, О. Тарнопольський, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова, D. Buttjes, M. Vygam, Ju. Istjagin, C. Kramch, J. Roche та ін.); формування лінгвокультурологічної компетентності учнів (З. Бакум, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Воевутко, О. Горошкіна, Т. Донченко, В. Дороз, С. Караман, К. Климова, Л. Курач, О. Кучерук, Л. Мацько, В. Мельничайко, Г. Онкович, Л. Паламар, М. Пентилюк, Т. Симоненко, М. Стельмахович, І. Хом'як, О. Хорошковська та ін.). Компетентнісний підхід в освітньому процесі як стратегічний орієнтир обґрунтовано в працях Н. Голуб, І. Гудзик, І. Зимньої, О. Копусь, С. Мартиненко, О. Овчарук, С. Омельчука, О. Пехоти, К. Плиско, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського, Г. Шелехової й ін. Водночас назріла нагальна потреба розробити й теоретично обґрунтувати методику формування лінгвокультурологічної компетентності учнів на уроках новогрецької мови.

Актуальність проблеми, необхідність обґрунтування й подальшого розроблення методики формування лінгвокультурологічної компетентності на уроках новогрецької мови, які не набули належного висвітлення, й зумовили вибір теми дисертації **«Формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами. Дисертаційна праця пов'язана з науковими темами відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України: «Науково-методичні засади конструювання підручників з мов і літератур етнічних меншин для початкової й основної школи» (реєстраційний номер 0108U000257), «Науково-методичні засади реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання мов і літератур етнічних меншин у початковій й основній школі» (реєстраційний номер 0112U000336).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 6 від 24.02.2014 р.) та узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 27.05.2014 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні методики формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів на уроках новогрецької мови.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. Уточнити сутнісні характеристики базових понять дослідження.
2. Визначити теоретичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності на уроках новогрецької мови у 5–6-х класах.
3. Проаналізувати зміст навчально-методичного забезпечення опанування новогрецької мови для учнів 5–6-х класів.

4. Визначити показники та здійснити моніторинг рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності на уроках новогрецької мови у 5–6-х класах.
5. Розробити методику формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови й експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – процес навчання новогрецької мови в загальноосвітніх навчальних закладах України.

Предмет дослідження – принципи, методи, засоби формування лінгвокультурологічної компетентності учнів на уроках новогрецької мови у 5–6-х класах.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять філософські засади парадигми сучасної освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, М. Каган, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, В. Огнев'юк, С. Подмазін та ін.); лінгвістичні положення про формування національно-мовної картини світу (В. фон Гумбольдт, Е. Сепір, Б. Уорф, І. Голубовська); взаємодію мов і культур (В. Воробйов, В. Красних, В. Маслова, В. Телія); концепції діалогу культур (Є. Верещагін, К. Городенська, В. Костомаров, Ю. Пассов, О. Пономарів); концептуальні положення компетентнісного підходу в системі освіти (Н. Бібік, Н. Голуб, А. Богуш, І. Варнавальська, М. Вашуленко, О. Горошкіна, І. Зимня, С. Караман, О. Локшина, М. Пентилюк, О. Пошетун, О. Савченко).

Теоретичним підґрунтям також стали: наукові праці, у яких розглядаються психолого-педагогічні особливості сприймання та розуміння культурологічного тексту (В. Белянїна, В. Красних, І. Зимня, С. Фоломкіна, А. Залевська, Ф. Бацевич); наукові праці, де висвітлюються культурні концепти (культурно-ціннісні поняття) як основні компоненти змісту лінгвокультурологічної роботи (Л. Городецька, Т. Донська, Н. Мішатїна, Л. Фїдкевич, Л. Ходякова); праці, у яких обґрунтовується необхідність володіння країнознавчими, культурологічними, соціокультурними, лінгвокультурологічними знаннями у процесі опанування мовою (Н. Бориско, Н. Воєвутко, В. Дороз, Г. Єлизарова, Л. Курач, Ю. Пассов, В. Сафонова); науково-теоретичні засади навчання мови у загальноосвітній школі (З. Бакум, О. Біляєв, І. Бім, С. Караман, М. Пентилюк, Л. Федоренко, Н. Шанський, М. Успенський та ін.). Крім того, вивчено праці з історії грецького шкільництва на теренах України (Н. Бацак, Н. Воєвутко, Н. Терентьєва, Л. Якубова) та праці, присвячені вивченню стану національної освіти грецької меншини (К. Балабанова, С. Пахоменко, О. Проценко-Пїчаджї).

Для розв'язання поставлених завдань й експериментальної перевірки розробленої методики в дослідженні використано комплекс **методів**:

– *теоретичні*: аналіз філософських, психологічних, лінгвістичних, лінгвокультурологічних праць педагогічних, дидактичних, лінгводидактичних праць з проблеми дослідження; для вивчення стану теоретичної та практичної

розробленості проблеми формування лінгвокультурологічної компетентності на уроках новогрецької мови у 5–6-х класах, а також для обґрунтування умов, що впливають на формування лінгвокультурологічної компетентності; для уточнення сутнісних характеристик базових понять дослідження; узагальнення та систематизація концептуальних теоретичних положень для розроблення методики формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови;

– *емпіричні*: опитування (усне й письмове), анкетування, бесіда, інтерв'ю, тестування учнів та вчителів для з'ясування стану сформованості лінгвокультурологічної компетентності, педагогічні спостереження й аналіз уроків новогрецької мови;

– *педагогічний експеримент*: констатувальний, формувальний, контрольний етапи з якісним і кількісним аналізом результатів експериментально-дослідного навчання, їх апробація.

Експериментальна база. Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес спеціалізованої школи № 94 «Еллада» м. Києва (довідка про впровадження № 28 від 14.02.2017), гімназії «Потенціал» м. Києва (довідка про впровадження № 41/1 від 20.02.2017), спеціалізованої школи № 139 м. Києва (довідка про впровадження № 43 від 15.02.2017), ЗОШ I–III ступенів № 39 ім. Ю. Макарова м. Миколаїв (довідка про впровадження № 51 від 12.01.2017), АКШУ (довідка про впровадження № 9 від 22.01.2017).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні положення дисертації оприлюднено на науково-практичних та науково-методичних конференціях: *міжнародних*: XVII Διεθνές Συνέδριο “Εκπαίδευση και Ετερότητα” (Пάτρα – 2014), «Наукова дискусія: Питання педагогіки і психології» (Москва, 2014 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Реалізація лінгвокультурологічного підходу у сучасній мовній і літературній освіті національних спільнот України» (Київ, 2013 р.).

Основні положення, висновки й результати дослідження обговорювалися на засіданнях відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 8 наукових праць, у тому числі 4 статті у фахових часописах та збірниках праць, 1 – у зарубіжних видань; 3 публікації додатково висвітлюють наукові результати дисертації.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (295 найменувань, із них 11 – англійською мовою, 20 – новогрецькою мовою), містить схеми, таблиці, діаграми, додатки. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок друкованого тексту, з яких 164 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, розкрито наукову новизну, практичну значущість дослідження, викладено методи експериментального дослідження, шляхи апробації та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності на уроках новогрецької мови у 5-6-х класах» – з'ясовано сутність поняття «лінгвокультурологічна компетентність» у психолого-педагогічному контексті, визначено психолого-педагогічні особливості формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови, розкрито лінгводидактичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови.

Аналіз і синтез спеціальної літератури дали змогу з'ясувати, що лінгвокраїнознавство як наукова галузь перебуває в тісному взаємозв'язку з лінгвокультурологією, яка за своєю глибиною ґрунтовніше розкриває принципи та рівні, а також співвідношення мови й культури (В. Воробйов, В. Красних, В. Маслова, В. Телія та ін.). Дослідники визначають лінгвокультурологію як новий науковий напрям, а не поєднання двох наук – лінгвістики і культурології, як міждисциплінарну, самостійну галузь, що має свої цілі, завдання, об'єкт і предмет дослідження. У науці визначено сутність лінгвокультурології як комплексної наукової дисципліни на рівні іманентного взаємозв'язку культури й мови в їх функціонуванні; як цілісну структуру одиниць в єдності їхнього мовного та позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів із орієнтацією на сучасні пріоритети й культурні настанови (системи норм і суспільних цінностей), що дає підстави для висновку: мовна освіта ретранслює культуру, передбачаючи процеси пізнання (оволодіння культурологічним змістом), розвитку (оволодіння психологічним змістом), виховання (оволодіння педагогічним змістом), навчання (оволодіння соціокультурним змістом культури).

Установлено, що розкриття сутності досліджуваного поняття «лінгвокультурологічна компетентність» потребувало розгляду взаємозв'язку термінологічних понять «компетенція» і «компетентність», з'ясування змісту базового поняття «лінгвокультурологічна компетентність».

Аналіз спеціальних джерел (В. Байденко, Н. Бібик, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Н. Голуб, О. Горошкіна, І. Зимня, С. Караман, О. Копусь, Л. Курач, О. Локшина, С. Мартиненко, О. Овчарук, С. Омельчук, М. Пентилюк, О. Пометун, О. Савченко, І. Хом'як, С. Яворська та ін.) дозволив констатувати, що в тлумаченні змісту термінів *компетентність* / *компетенція* в науковій літературі немає однастайності. У роботі послуговуємося такими визначеннями: *компетенція* – стандартне, нормативне поняття, загальна соціальна норма, взіреть, що в галузі освіти становить запит суспільства у вигляді переліку знань, умінь і навичок,

якими повинні оволодіти учні відповідно до чинної програми, освітніх цілей і завдань; *компетентність* – особистісний результат навчальної діяльності, практичний індивідуальний досвід успішного використання відповідних знань і вмінь у різних життєвих ситуаціях і водночас показник того, що учень усвідомлює корисність знань, умінь і бачить перспективи застосування їх, спроможний реалізувати накопичений багаж задля досягнення бажаного результату в умовах школи і поза нею. *Культурологічна компетентність* – це інтегрована якість, що втілюється через здатність особистості бути духовно й естетично вихованою, всебічно обізнаною; володіти національно-культурними знаннями (розумітися на традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях народу); знаходити зафіксовані в мові, етнотекстах і дискурсивній практиці компоненти духовної та матеріальної культури; вміти доцільно ними оперувати; усвідомлювати себе та кожну особистість як носія певної етнокультури; уміння бачити спільне й відмінне в культурах та світосприйнятті їхніх носіїв.

У науковій літературі поняття «*лінгвокультурологічна компетентність*» розглядається як «знання ідеальним промовцем-слухачем усієї системи культурних цінностей, відображених у мові» (В. Воробйов); «інтеграційна якість особистості, що включає знання, вміння і навички, пов'язані з відбором, засвоєнням і переробленням, трансформацією і використанням у практичній діяльності інформації про лінгвокультуру, загальні норми, правила, традиції вербального і невербального спілкування у межах певної лінгвокультури» (А. Подгорбунських); «усвідомлення мови як феномену культури, культурно-історичного середовища, національної специфіки мовної картини світу, національно-культурного компонента значення мовних одиниць» (Л. Саяхова); здатність учнів використовувати у процесі комунікації знання про культуру народу, втілену в його національній мові; продуктивно взаємодіяти в умовах міжнаціонального спілкування (Л. Курач).

Вивчення спеціальної літератури уможливило висновок, що лінгвокультурологічна компетентність за змістом має інтегративний характер. Її розвиток пов'язаний із розвитком ключових компетентностей і передбачає засвоєння комплексу знань про мову як про систему мовних, культурних, соціальних норм і духовних цінностей, що зумовлені національною своєрідністю, ментальними установками народу. З'ясовано, що всі компоненти лінгвокультурологічної компетентності взаємопов'язані через культурний і соціальний контексти: культурний контекст передбачає знання реалій, загальних для народу – носія мови, соціальний контекст – це знання конкретних соціальних умов спілкування, прийнятих у країні, мова якої вивчається.

У розділі визначено психологічні передумови формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови, зокрема залежність успішності організації навчання від урахування *психофізіологічних і психологічних* особливостей учнів 10–12 років. Ураховано, що в підлітковому віці розпочинається період найбільш інтенсивного

розвитку мислення учнів, тому процес формування лінгвокультурологічної компетентності проектували з опорою на поєднання наочно-образного мислення зі зростаючою здатністю учнів до абстрактного мислення. Крім того, брали до уваги, що позитивний емоційний стан учнів впливає на якість засвоєння навчального матеріалу.

Обґрунтовано лінгводидактичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови (принципи, підходи, методи, засоби, напрями). Узагальнення наукових підходів до обґрунтування лінгводидактичних засад дозволило виокремити низку *загальнодидактичних і специфічних принципів* (когнітивний, комунікативної спрямованості; лінгвокультурологічний; текстоцентризм; інтегрований), основні підходи до формування лінгвокультурологічної компетентності, з-поміж яких пріоритетним визначено *лінгвокультурологічний підхід*, що ґрунтується на ідеї взаємопов'язаного вивчення мови і культури й під час навчання мови дає змогу інтерпретувати мовну семантику як результат культурного досвіду. Установлено, що навчання мови, її структури та виражальних можливостей відбувається в контексті формування полікультурної особистості, здатної знайти ефективні моделі поведінки, які сприяють підтриманню атмосфери злагоди та взаємної довіри в обопільній діяльності в умовах сучасного міжкультурного спілкування. Виокремлено продуктивні *методи навчання* (метод вправ, спостереження над мовними явищами, робота з навчальною й довідковою літературою, інтерактивні методи і прийоми), з-поміж *прийомів*, що сприяють формуванню лінгвокультурологічної компетентності, виокремлено специфічні: редагування, групування мовних явищ, заміна одних мовних явищ іншими, поширення речення, перестановка мовних одиниць, конструювання речення, визначення наголосу, відмінювання слів, стилістичний експеримент, переклад тощо; *засобів навчання*: дидактичного матеріалу, передусім текстового, різних видів словників і навчальних посібників, наочності та мультимедійних ресурсів. Одним із важливих напрямів лінгвокультурологічної роботи в навчанні мови є ознайомлення учнів із ключовими культурними концептами як специфічними національними образами культури етносу, що узагальнюють духовно-практичне знання народу, яке репрезентує систему його мислення, норми та моделі поведінки; віддзеркалюють особливості свідомості представників народу, викликають певні почуття та асоціації; розширюють мовну картину світу учня, сприяють розвитку його абстрактного мислення, збагачують емоційне світосприйняття.

У другому розділі – «*Стан навчання новогрецької мови у загальноосвітніх навчальних закладах України в контексті формування лінгвокультурологічної компетентності учнів*» – проаналізовано змістовий компонент чинного методичного супроводу навчання новогрецької мови, проаналізовано стан вивчення новогрецької мови в загальноосвітніх навчальних закладах України.

У роботі враховано, що соціокультурна змістова лінія чинної програми з новогрецької мови для 5-го класу орієнтує на ознайомлення учнів із нормами поведінки й правилами етикету в Україні та інших країнах світу (оформлення листівок із привітаннями, особистою інформацією, поведінка в навколишньому середовищі (природі), уживанням назв країн/континентів, грошові одиниці, поведінка на святах); культурними реаліями, звичаями, традиціями України, Греції й інших країн світу (мови світу, відомостями про їжу та напої, клімат Греції, рідне місто, житло в різних країнах світу, грецька школа). У програмі для 6-го класу соціокультурна змістова лінія чинної програми з новогрецької мови включає: норми етикету і правила поведінки в Україні та Греції; лексико-граматичні особливості оформлення листів, інструкцій, оголошень; культурні реалії України та Греції (пов'язані зі сферами спілкування та наявними навчальними матеріалами). Вимоги чинної програми передбачають включення культурних реалій, звичаїв, традицій України та Греції, норм етикету і правил поведінки.

Аналіз змістового компонента наявного навчально-методичного супроводу показав, що опанування новогрецької мови здійснюється переважно за підручниками, розробленими лабораторією педагогіки Критського університету: підручники для 5-го класу (5-й рік навчання) «Μιλώ και γράφω ελληνικά στις γειτονιές του κόσμου». Автори: Маноліс Вагіонакіс, Міхаліс Кадіс, Фануріос Ліанантонакіс, 2015 р.; підручники для 6-го класу (6-й рік навчання) «Γράμματα πάνε κι έρχονται ελληνικά στον κόσμο». Автори: Параскеві Тому, Іріні Кассотакі, Еввідікі Леледакі, Яніс Мітрофаніс, 2011 р., які було видано після тривалих досліджень учених і фахівців у руслі сучасних педагогічних тенденцій, особливу увагу було приділено запобіганню появі матеріалів, які б зачіпали людську гідність, моральність, фізіологічний розвиток учнів, їх походження, національну свідомість, створення стереотипів. Комплекти підручників розраховані на учнів, які вивчають новогрецьку мову за межами Греції й пройшли багаторічну апробацію у багатьох зарубіжних навчальних закладах, у тому числі й в Україні.

З'ясовано, що на території України з 1991 року не було розроблено й видано жодної серії шкільних підручників із новогрецької мови, лише у 2010–2011 рр. за підтримки Федерації грецьких товариств України було надруковано посібники для учнів 5–6-х класів шкіл з вивченням новогрецької мови як другої іноземної. Посібники «Μαθαίνω ελληνικά» для 5-го класу (1-й рік навчання) та «Η ελληνική γλώσσα» для 6-го класу, (2-й рік навчання) було схвалено Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

У процесі дослідження виявлено, що навчальна література з новогрецької мови, яка використовується в школах України, хоч здебільшого й відповідає принципам побудови сучасного підручника, водночас не сприяє повноцінному забезпеченню навчального процесу, формуванню лінгвокультурологічної компетентності учнів, оскільки посібники, видані в Україні, містять недостатню кількість культурологічних текстів, а робота з лексикою культурологічного змісту є

фрагментарною й не передбачає системності, що підтвердило важливість і необхідність розроблення продуктивної методики формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів.

Задля отримання відомостей про рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів було проведено констатувальний етап педагогічного експерименту у таких загальноосвітніх навчальних закладах: спеціалізована школа з поглибленим вивченням новогрецької мови № 94 «Еллада» м. Києва, гімназія «Потенціал» м. Києва; спеціалізованої школи № 139, м. Києва, ЗОШ I-III ступенів № 39 ім. Ю. Макарова м. Миколаєва.

Упродовж констатувального етапу експерименту було проведено анкетування вчителів, зміст якого передбачав: 1) визначення розуміння вчителями змісту лінгвокультурологічної роботи, їхнього ставлення до необхідності роботи з культурологічними текстами й формування лінгвокультурологічної компетентності учнів; 2) визначення стану та можливостей формування лінгвокультурологічної компетентності учнів у процесі навчання новогрецької мови; 3) аналіз труднощів і недоліків роботи у загальноосвітніх навчальних закладах України, що негативно впливають на формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі вивчення новогрецької мови.

За результатами анкетування було виявлено, що вчителі переважно користуються підручниками для 5-го класу «Μιλώ και γράφω ελληνικά στις γειτονιές του κόσμου», для 6-го класу «Γράμματα πάνε και έρχοντε ελληνικά στον κόσμο» у школах, за якими новогрецька мова вивчається як перша іноземна. Посібники «Μαθαίνω ελληνικά», «Ελληνική γλώσσα» використовуються здебільшого у школах з вивченням новогрецької мови як другої іноземної та факультативного курсу. Як додаткова література, що часто використовується вчителями на заняттях з новогрецької мови, виявлено такі грецькі посібники: «Πες τα ελληνικά», «Ελληνικά αλο κοντά», «Μια φορά κι έναν καιρό», «Ετικιοφωνήστε ελληνικά». За результатами анкетування 96% вчителів користуються додатковими матеріалами: з них 49% – посібниками з новогрецької мови, що зазначені вище, інтернетними матеріалами – 74%, та матеріалами, які вчителі пишуть самостійно – 29%. Найчастіше пошуки додаткових матеріалів спричинені недостатньою кількістю текстів, їх змістового наповнення і вправ. Результати показали, що пошук додаткових матеріалів зумовлений їх невідповідністю освітнім потребам, а також недостатньою кількістю: лексичних вправ – 29%, граматичних вправ – 40%, культурологічних текстів – 62%. аудіоматеріалів – 51%.

У результаті анкетування вчителів новогрецької мови з'ясовано, що необхідність вивчення культури Греції, України та греків України на заняттях з новогрецької мови визнали 98,6 % вчителів. 40 % респондентів вважають необхідним вивчення означених відомостей на кожному уроці, 60 % – епізодично, кілька разів на семестр. Такі ж показники виявлено й щодо необхідності використання текстів культурологічного характеру на уроках новогрецької мови.

Під час констатувального етапу експерименту було проведено анкетування учнів задля визначення рівня сформованості в них лінгвокультурологічної компетентності. В анкетуванні взяли участь 114 учнів 5-х класів, 87 учнів 6-х класів. 68 % учнів обрали пріоритетним вивчення новогрецької мови, акцентувавши уваги на культурологічному складнику. Найбільш цікавими темами учні, які навчаються за підручниками грецьких авторів, визначили теми соціокультурного спрямування: грецька кухня, грецькі свята, грецька музика, грецькі танці, подорожі до Греції; учні, які навчаються за посібниками українських авторів, обрали теми, які не мають культурологічного спрямування різного тематичного змісту: родина, канікули, вільний час, подорожі.

Результати анкетування засвідчили, що учні, які навчаються за підручниками грецьких авторів (5-ий/6-ий рік навчання), мають міцніші знання як з мови, так і з культури, історії і літератури Греції, водночас поверховими залишаються знання літературних творів (знання учнів обмежені лише деякими міфами Давньої Греції), історії (часто учні сплутували героїв революції 1821 року зі спартанськими воїнами або героями міфології). Недостатніми виявилися й знання учнів про сталі вирази, прислів'я та приказки.

На основі анкетування з'ясовано, що процес формування лінгвокультурологічної компетентності не знайшов послідовної реалізації у процесі навчання новогрецької мови через недостатнє розроблення змістової аспекти й відсутність належного методичного забезпечення.

Дані констатувального зрізу педагогічного експерименту, отримані під час аналізу результатів анкетування, тестового опитування, виконання вправ і завдань, засвідчили, що рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності учнів контрольних і експериментальних класів приблизно однаковий, оскільки правильні відповіді учнів експериментальних і контрольних класів не перевищували 25% від загальної кількості виконаних завдань.

Результати анкетування вчителів і учнів, результати правильно виконаних завдань і з'ясування причин відповідних відсоткових показників покладено в основу створення експериментальної методики формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови.

У **третьому розділі** – *«Дослідно-експериментальна робота з формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів на уроках новогрецької мови»* – визначено змістову базу й завдання експериментальної методики, етапи експериментально-дослідного навчання, описано його перебіг та результати.

Формувальний етап педагогічного експерименту проводився впродовж 2015-2016 навчального року в таких загальноосвітніх закладах: спеціалізована школа з поглибленим вивченням новогрецької мови № 94 «Еллада» м. Києва, гімназія «Потенціал» м. Києва; спеціалізована школа № 139 м. Києва, ЗОШ I-III ступенів № 39 імені Ю. Макарова м. Миколаєва. У дослідному навчанні взяло участь 114 учнів віком 10–12 років. Експериментальну перевірку було здійснено в

експериментальних класах (ЕК) та контрольних класах (КК). Навчання новогрецької мови в ЕК і КК здійснювалося за чинними підручниками і програмами, кількість уроків для кожного з класів була однаковою.

Мета експерименту полягала в перевірці ефективності розробленої методики формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови.

Опрацювання спеціальної літератури з методики, психології, психолінгвістики, лінгвокультурології, дидактики, проведені спостереження, бесіди з учителями, анкетування, аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту дали змогу сформулювати *припущення*: формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови стане ефективнішим за умови використання вправ і завдань, спрямованих на опанування лінгвокультурологічних знань та формування умінь і навичок учнів.

Мета й гіпотеза дослідження зумовили основні завдання експерименту, що полягали у: визначенні принципів та критеріїв добору текстів культурологічного змісту; з'ясуванні ефективних методів лінгвокультурологічної роботи з використанням дібраного матеріалу; розробленні комплексу вправ і завдань для формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів під час навчання новогрецької мови; здійсненні моніторингу сформованості лінгвокультурологічної компетентності учнів експериментальних і контрольних класів.

Експериментальну методику було розроблено з урахуванням загальнодидактичних принципів навчання (науковості, доступності, наступності, послідовності, наочності, перспективності навчання тощо), а також лінгводидактичних (комунікативної спрямованості, лінгвокультурологічний, когнітивний, текстоцентричний, індивідуалізації, ситуативно-тематичної організації матеріалу, принцип узаємозв'язку навчання мови, мовлення і культури). Пріоритетними в процесі дослідного навчання стали такі принципи: наступності, науковості та доступності, емоційності, текстоцентризму.

Під час експериментального навчання було застосовано методи набуття знань (пояснювальний і проблемний (пошуковий); тренувальні (імітаційний, оперативний та комунікативний; за М. Успенським); інтерактивні методи (робота в парах, робота в групах, мікрофон). Визначальну роль в експериментальному навчанні посідали прийоми роботи з культурологічним текстом: слухання й читання культурологічних текстів; виконання мовленнєвих дотекстових та післятекстових завдань на розвиток комунікативної компетентності учнів, що актуалізує культурологічну інформацію; виявлення та пояснення значень культурно-ціннісних понять, уточнення їх лексичного значення; визначення основних якостей культурно-ціннісних понять; розгляд цих якостей в різноманітних контекстах та мовленнєвих ситуаціях; обговорення якостей культурно-ціннісних понять у групах і парах; використання

культурно-ціннісних понять у самостійно створених усних та писемних висловленнях учнів.

Експериментом передбачено створення комплексу вправ і завдань для забезпечення ефективної організації процесу формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів на уроках новогрецької мови. В основу створення комплексу вправ і завдань було покладено критерій *спрямованості вправи на сприймання та відтворення інформації*. За цим критерієм визначено рецептивні, репродуктивні та продуктивні вправи.

Рецептивні вправи спрямовані на сприймання вербальної інформації через зоровий або слуховий канал. До них віднесено слухання й читання культурологічних текстів задля виявлення культурно-ціннісних понять, уточнення їх лексичного значення.

Репродуктивні вправи полягали в писемному та/чи усному відтворенні учнями відомих їм мовних одиниць. До репродуктивних вправ віднесено виконання мовленнєвих дотекстових та післятекстових завдань на розвиток комунікативної компетентності учнів, що актуалізувало культурологічну інформацію. Під час виконання репродуктивних вправ учні відтворювали повністю або зі змінами сприйнятий ним навчальний матеріал (слово, речення, текст). Прикметною ознакою експериментальної методики стало впровадження в навчально-виховний процес синтетичних *рецептивно-репродуктивних вправ*, оскільки учень спочатку сприймав інформацію, а вже потім репродукував її частково або повністю.

Важливу роль у формуванні лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів відігравали *продуктивні вправи*, що сприяли перенесенню здобутої інформації культурологічного змісту в комунікативний контекст, оскільки у продуктивних вправах учні самостійно створювали висловлювання різних рівнів (від рівня речення до рівня тексту) в усній або писемній формах. З-поміж продуктивних вправ ефективними під час експерименту виявилися такі: обговорення якостей культурно-ціннісних понять у групах та парах/ у різноманітних контекстах і мовленнєвих ситуаціях; використання культурно-ціннісних понять у самостійно створених усних та писемних висловлюваннях учнів.

Для формування лінгвокультурологічної компетентності було визначено такі *типи умінь* учнів: *когнітивні, аналітико-оцінювальні, творчі*.

До *когнітивних умінь* віднесено уміння: сприймати й розуміти культурологічну інформацію у процесі роботи з текстами; знаходити у навчальних текстах слова, що позначають культурно-ціннісні поняття, усвідомлювати їх універсальне значення та національну складову; знати правила мовленнєвого етикету.

До *аналітико-оцінювальних умінь* віднесено вміння: розпізнавати та класифікувати лексичні одиниці з національно-культурним компонентом семантики; складати на їх основі антонімічні пари, синонімічні ряди, добирати до них споріднені слова, проводити елементарний етимологічний аналіз, порівняльний

аналіз актуалізації цих лексичних одиниць в українській мові; уміти працювати з культурологічними текстами (ставити/ відповідати на запитання до текстів, визначати тему й основну думку, знаходити нову і відому інформацію; визначати й аналізувати ціннісні принципи народу, світоглядні й естетичні проблеми, відображені у оригінальних культурологічних текстах; вміти пояснювати сенс прислів'їв і приказок, що містять вивчені культурно-ціннісні поняття, зіставляти прислів'я різних народів, виявляючи загальне та національно унікальне; використовувати практично правила мовленнєвої взаємодії (соціальних норм поведінки й етикету) залежно від комунікативної ситуації.

У контексті розвитку лінгвокультурологічної компетентності до *творчих* зараховано такі вміння: складати діалогічні, монологічні висловлювання, включаючи в них слова, що позначають культурно-ціннісні поняття; вести бесіду за змістом пропонованих для аналізу культурологічних текстів; складати зв'язні висловлювання на культурно значущу тематику, відображену в програмі.

Засобом формування сукупності означених умінь визначено текст культурологічного змісту, наприклад: робота з текстом «*Ανάσταση στην Κέρκυρα*», передбачала *складання монологічних висловлювань з словами, що позначають культурно-ціннісні поняття*. Для цього учні спочатку розглядали ілюстрацію і мали *висловити свої думки* з приводу того, чому люди викидають з домівок глечики. Потім прочитати текст, звертаючи увагу на підкреслені слова, разом з учителем уточнити значення виділених слів. Скласти 3-5 висловлювань, вживаючи деякі з виділених словосполучень.

Άσκηση

Δείτε την εικόνα. Γιατί οι άνθρωποι πετάνε τα πήλινα δοχεία από τα παράθυρα;

Διαβάστε και μεταφράστε το κείμενο.

Φτιάξτε 3–5 προτάσεις, χρησιμοποιώντας υπογραμμένες λέξεις.

Ανάσταση στην Κέρκυρα

Κάθε μεγάλο Σάββατο πρωί την ώρα που ο ιερέας βγαίνει από το ιερό με την εικόνα της Αναστάσεως στολισμένοι με λουλούδια οι καμπάνες χτυπούν χαρμόсуна. Οι νοικοκυρές πετούν στο δρόμο μεγάλα πήλινα δοχεία (μπότιδες) από τα παράθυρα που πέφτοντας σπάνε σε χίλια κομμάτια και κάνουν μεγάλο θόρυβο.

Для розвитку вміння пояснювати зміст *прислів'їв і приказок*, що містять вивчені культурно-ціннісні поняття учням запропоновано роботу з відомими грецькими прислів'ями (після опрацювання тексту «*Ο καλός ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται*») і вправи на зіставлення приказок з коментарями до них.

Άσκηση

Вρες την εξήγηση της παροιμίας

1. Δείξε μου τον φίλο σου να σου πω ποιος είσαι
2. Ο καλός ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται
3. Αγάπαγε το φίλο σου με τα ελαττώματά του

У процесі відбору навчальних матеріалів, що сприяли формуванню лінгвокультурологічної компетентності на заняттях з новогрецької мови було враховувано такі методичні принципи: принцип *комунікативної необхідності й достатності*, що полягав у відборі таких навчальних матеріалів, які мали б комунікативну цінність для успішної опосередкованої міжкультурної комунікації; принцип *тематичного відбору*, що полягав в обмеженості відбору матеріалів рамками певних тем, які опрацьовуються на заняттях з новогрецької мови. Відповідно до цього принципу відбір навчальних матеріалів для формування лінгвокультурологічної компетентності відповідав тематиці спілкування навчальної програми; принцип *доступності відібраних матеріалів* полягав у відборі навчального матеріалу відповідно до рівня знань, умінь і навичок учнів, а також кількості годин, відведених на вивчення конкретних тем; принцип *уживаності* забезпечував відбір мовних явищ, ситуацій спілкування, типів текстів з урахуванням їх частотності й поширеності; принцип *соціокультурного потенціалу* полягав у відборі текстів, що сприяли формуванню культурологічних знань учнів.

У процесі експерименту було виокремлено такі *критерії* відбору текстів культурологічного спрямування: соціокультурна орієнтованість; урахування мовного мінімуму; установлення обсягу матеріалу; тематичність; інформативність; інтеркультурна спрямованість.

Основним показником успішності експериментальної роботи визначено наявність позитивних зрушень формування в учнів 5–6-х класів умінь сприйняття культурологічного тексту; усвідомлення слів, що позначають культурно-ціннісні поняття, розуміння та доречне використання в усному і писемному мовленні лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики.

Оцінювання результатів експериментального навчання здійснювалося згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів. Відповідно перевірялося вміння сприймати культурологічний текст, знання значень культурно-ціннісних понять і вміння використовувати їх у репродуктивних та продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Після опрацювання культурологічних текстів з тем передбачених навчальною програмою, учням пропонували завдання, метою яких було перевірити вміння сприймати культурологічну інформацію, використовувати у власних висловлюваннях лексичні одиниці з національно-культурним компонентом семантики.

Якісними показниками сформованості лінгвокультурологічної компетентності визначено: розуміння культурологічної інформації у процесі роботи з текстами; знаходження у навчальних текстах слів, що позначають культурно-ціннісні поняття; розпізнання та класифікація лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики, складання на їх основі антонімічних пар, синонімічних рядів; вміння пояснювати сенс прислів'їв і приказок, що містять вивчені культурно-ціннісні поняття, зіставлення прислів'я грецького й українського народів; використання правила мовленнєвого етикету в залежності від комунікативної

ситуації; уміння відповідати на запитання до текстів, визначати тему й основну думку, знаходити нову й відому інформацію; визначення і аналіз ціннісних принципів грецького народу, світоглядних й естетичних проблем, відображених у оригінальних культурологічних текстах; складання зв'язних висловлювань на культурно значущу тематику, відображену в програмі; складання діалогів, монологів, включаючи в них слова, що позначають культурно-ціннісні поняття. Учнями були виконані завдання на перевірку вміння сприймати й розуміти культурологічну інформацію в процесі роботи з текстами.

Таблиця 1

Результати експериментальної роботи, визначені за розробленими критеріями сформованості лінгвокультурологічної компетентності учнів

№	Рівні	Критерії сформованості культурологічної компетентності учнів	ЕК.		КК.	
			5 клас	6 клас	5 клас	6 клас
1	Високий	<i>Учень:</i> виявляє стійкий інтерес до навчання новогрецької мови, мотивує його необхідність; цікавиться минулим і сучасним грецького народу; сприймає й розуміє інформацію культурологічного змісту із запропонованих текстів; дотримується норм мовленнєвого етикету; ідентифікує себе як особистість і представник грецького етносу, знаходить в текстах слова, що позначають культурно-ціннісні поняття, пояснює зміст прислів'їв і приказок, що містять вивчені культурно-ціннісні поняття, зіставляє грецькі й українські прислів'я.	30	33	19	22
2	Середній	<i>Учень:</i> вибірково цікавиться окремими (1-2) культурологічними темами, але не може аргументувати власні уподобання; має загальне уявлення про Грецію, не виявляючи зацікавленість до розширення знань; усвідомлює себе особистістю, проте не може чітко визначити самобутності грецької культури; частково знаходить у текстах слова, що позначають культурно-ціннісні поняття; пояснює зміст значної кількості прислів'їв і приказок, що містять вивчені культурно-ціннісні поняття, зіставляє окремі грецькі й українські прислів'я	55	59	65	64
3	Низький	<i>Учень:</i> не виявляє пізнавального інтересу до навчання; не цікавиться минулим і сучасним Греції; не дотримується правил мовленнєвого етикету в спілкуванні, не виявляє в текстах слова, що позначають культурно-ціннісні поняття; не може пояснити змісту прислів'їв і приказок, що містять вивчені культурно-ціннісні поняття, зіставити грецькі й українські прислів'я.	15	8	16	14

Оскільки запропоновані під час експерименту завдання були спрямовані на виявлення рівня сформованості сукупності визначених вище умінь, як приклад подаємо таблицю, що ілюструє результати виконання учнями завдання на перевірку вмінь сприймати й розуміти культурологічну інформацію у процесі роботи з текстами

Таблиця 2

Якісні показники сформованих умінь сприймати й розуміти культурологічну інформацію у процесі роботи з текстами

Уміння	контрольний клас				експериментальний клас			
	виконане правильно		не виконане		виконане правильно		не виконане	
	5	6	5	6	5	6	5	6
сприймання й розуміння культурологічної інформації у процесі роботи з текстами:								
а) відповідь на запитання до культурологічних текстів	47%	51%	53%	49%	94%	96%	6%	4%
б) визначення теми й основної думки	43%	49%	57%	51%	81%	92%	19%	8%
в) знаходження нової і відомої інформацію	38%	29%	62%	71%	85%	79%	15%	21%

Аналіз результатів показав, що в експериментальних класах показники вищі, оскільки школярі отримали на уроці необхідну інформацію, яка допомогла у виконанні тестів. Учні експериментальних класів краще справилися із завданням, де треба було визначити тему й основну думку, знайти нову інформацію, відповісти на запитання. Це свідчить про те, що учням легше це робити, оскільки вони попередньо систематично виконували подібні вправи.

Також перевірялися вміння учнів знаходити у навчальних текстах слова, що позначають культурно-ціннісні поняття.

Аналіз результатів виконання учнями завдання показав, що в контрольних класах показники сформованості значно нижчі. Учні контрольних класів, відносно непогано справилися із завданнями, де необхідно було розпізнати/ класифікувати слова з національно-культурним компонентом семантики, однак завдання у яких учні мали скласти антонімічні ряди/ синонімічні пари, викликали значні труднощі. Учні експериментальних класів показали досить високі результати, це пов'язано з тим, що завдання на знаходження, поєднання чи підстановку синонімів/ антонімів/ паронімів/ омонімів виконувалися при глибокому розумінні значень специфічних лексичних одиниць новогрецької мови після опрацювання культурологічних текстів.

Експеримент засвідчив, що цілеспрямована робота з лексичними одиницями, які мають національно-культурний компонент семантики; словами, що позначають культурно-ціннісні поняття, сформували в учнів експериментальних класів стійкий

інтерес до вивчення новогрецької мови і культури, викликала бажання використовувати набуті знання для досягнення виразності й зрозумілості при створенні власних висловлювань.

Статистичні дані експерименту підтверджують гіпотезу дослідження: формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови є ефективнішим за умови систематичного виконання завдань, спрямованих на розвиток лінгвокультурологічних умінь учнів.

Результати проведеного дослідження дозволили зробити такі **висновки**:

1. Аналіз дефініції «лінгвокультурологічна компетентність засвідчив множинність підходів до її розуміння та дозволив уточнити її як здатність учнів використовувати у процесі комунікації знання про культуру народу, втілену в його національній мові.

Установлено, що лінгвокультурологічна компетентність за змістом має інтегративний характер. Її розвиток пов'язаний із процесом розвитку всіх основних компетентностей і передбачає засвоєння комплексного знання про мову як про систему мовних, культурних, соціальних норм і духовних цінностей, що зумовлені національною своєрідністю, ментальними установками народу.

2. Шляхом здійснення теоретичного аналізу з'ясовано психолого-педагогічні, лінгводидактичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів, що полягають у врахуванні психофізіологічних і психологічних особливостей учнів, емоційного чинника. Умовою продуктивного формування лінгвокультурологічної компетентності повинно стати врахування потреб учнів, їхніх інтересів, життєвого досвіду, що підвищує їхній емоційний тонус, стимулює до активної роботи, а також механізми пам'яті, уваги, мислення учнів 5–6-х класів, які необхідно врахувати під час роботи з культурологічним текстом.

Вивчення науково-методичної літератури дозволило теоретично обґрунтувати й визначити лінгводидактичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови, які ґрунтуються на комунікативній спрямованості навчання, що визначає зміст, форми, методи й засоби навчання.

3. Аналіз навчально-методичного забезпечення формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови довів актуальність розроблення методики формування лінгвокультурологічної компетентності. Доведено необхідність запровадження системи вправ, побудованої на спеціально дібраному текстовому матеріалі – рецептивних, репродуктивних, продуктивних, творчих.

4. Визначені критерії та виокремлені на їхній основі рівні дали змогу з'ясувати фактичний рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів; констатувальний етап експерименту засвідчив перевагу середнього й низького рівнів сформованості лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х

класів, тоді як під час формувального етапу співвідношення змінилося з перевагою високого й середнього рівнів.

5. Розроблена методика була спрямована на розвиток в учнів умінь сприймати й розуміти культурологічну інформацію в процесі роботи з текстами, знаходити у навчальних текстах слова, що позначають культурно-ціннісні поняття, усвідомлювати їх універсальне значення та національну складову, знаходити у тексті відому і нову культурологічну інформацію й розмежовувати її, визначати й аналізувати ціннісні принципи народу, світоглядні й естетичні проблеми, відображені у оригінальних культурологічних текстах; розвиток творчих здібностей учнів.

Експеримент засвідчив, що цілеспрямована робота з лексичними одиницями, які мають національно-культурний компонент семантики; словами, що позначають культурно-ціннісні поняття, сформувала в учнів експериментальних класів стійкий інтерес до вивчення новогрецької мови і культури, викликала бажання використовувати набуті знання для досягнення виразності й зрозумілості у процесі створення власних висловлювань.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність у з'ясуванні всіх аспектів проблеми формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови, а лише відбиває основні аспекти цієї роботи. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у теоретичному і технологічному розробленні проблеми формування лінгвокультурологічної компетентності учнів середньої школи у процесі навчання новогрецької мови.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1. Колесник К. В. Культурологічний матеріал у підручниках з новогрецької мови для 5–6 класів / К. В. Колесник // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. – Херсон, 2013. – Вип. 20. – С. 57 – 61.
2. Колесник К. В. Застосування лінгвокультурологічного підходу у навчанні новогрецької мови у загальноосвітніх навчальних закладах України / К. В. Колесник // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка. – Тернопіль, 2014. – № 1/2014. – С. 93-99.
3. Колесник К. В. Міжкультурний підхід у навчанні новогрецької мови як іноземної // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2015. – Вип. 738. – С. 67 – 71.
4. Колесник К.В. Лінгводидактична модель формування лінгвокультурологічної компетентності учнів у процесі навчання новогрецької мови / К. В. Колесник // Наукові записки: [збірник наукових статей] / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова;

Упор. Л. Л. Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – Випуск СХХХІ (№ 132). – (Серія педагогічні науки). – С. 174 – 181.

5. Колесник Е. В. Применение программы Hot Potatoes для проверки лингвокультурологических знаний на уроках новогреческого языка / Е. В. Колесник // Научная дискуссия: Вопросы педагогики и психологии : сб. статей. – Москва, 2014. – № 5 (26). – С. 60 – 67.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Колесник К. В. Методичні аспекти реалізації лінгвокультурологічної компетентності на уроках новогрецької мови у 5 класах загальноосвітніх навчальних закладів України / К. В. Колесник // Збірник науково-методичних матеріалів з новогрецької мови, історії, культури Греції та греків України. – Маріуполь, 2012. – С. 67 – 70.
7. Колесник К. В. Значение и роль культуры в обучении новогреческому языку как иностранному / Е. В. Колесник // Научная дискуссия: Вопросы педагогики и психологии : сб. статей. – Москва, 2014. – № 6 (27). – С. 47 – 50.
8. Kolesnyk Kateryna. Ο ρόλος του πολιτισμού στην διδασκαλία της Νέας Ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της Ουκρανίας // Εκπαίδευση και Ετερότητα 17 Διεθνές Συνέδριο. Τόμος II. Πάτρα. – 2014. Σ. 51 – 58.

АНОТАЦІЇ

Колесник К. В. Формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (новогрецька мова). – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2017.

Дисертацію присвячено проблемі формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів у процесі навчання новогрецької мови. Проаналізовано різні підходи до інтерпретації сутності, змісту, структури поняття «лінгвокультурологічна компетентність», розкрито психологічні, психолінгвістичні й лінгводидактичні засади формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів.

Експериментом передбачено створення комплексу вправ і завдань для забезпечення ефективної організації процесу формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів на уроках новогрецької мови. В основу створення комплексу вправ і завдань було покладено критерій *спрямованості вправи на сприймання та відтворення інформації*. За цим критерієм визначено рецептивні, репродуктивні та продуктивні вправи. У процесі експерименту було виокремлено такі *критерії* відбору текстів культурологічного спрямування: соціокультурна орієнтованість; урахування мовного мінімуму; установлення обсягу матеріалу; тематичність; інформативність; інтеркультурна спрямованість.

Експериментально-дослідне навчання засвідчило, що ефективність формування лінгвокультурологічної компетентності учнів 5–6-х класів суттєво підвищиться, якщо будуть систематично використовуватись завдання, спрямовані на розвиток лінгвокультурологічних знань, умінь і навичок учнів. Цілеспрямована робота з лексичними одиницями, які мають національно-культурний компонент семантики; словами, що позначають культурно-ціннісні поняття, сприяла формуванню в учнів експериментальних класів стійкого інтересу до вивчення новогрецької мови і культури, викликала бажання використовувати здобуті знання для досягнення виразності й зрозумілості під час створення власних висловлень.

***Ключові слова:** лінгвокультурологічна компетентність, система вправ, національно-культурний компонент змісту навчання, рецептивні вправи, репродуктивні вправи, продуктивні вправи, текст.*

Колесник Е. В. Формирование лингвокультурологической компетентности учащихся 5–6-х классов в процессе изучения новогреческого языка. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (новогреческий язык). – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2015.

Диссертационная работа посвящена проблеме формирования лингвокультурологической компетентности учащихся 5–6-х классов в процессе изучения новогреческого языка. В работе обосновано значение сформированности лингвокультурологической компетентности учащихся, ее роль в личностном развитии учащихся; уточнено понятие «лингвокультурологическая компетентность» как способность учащихся использовать в процессе коммуникации знания культуры народа, отраженные в его национальном языке. Установлено, что лингвокультурологическая компетентность по содержанию является интегративной. Ее формирование взаимосвязано с процессом формирования ключевых компетентностей и предусматривает усвоение комплексных знаний о языке как системе языковых, культурных, социальных норм и духовных ценностей, обусловленных национальной самобытностью, ментальными установками народа.

Обозначенные критерии и выделенные на их основе уровни дали возможность определить фактический уровень сформированности лингвокультурологической компетентности учащихся 5–6-х классов; констатирующий этап эксперимента засвидетельствовал преимущество среднего и низкого уровней сформированности лингвокультурологической компетентности учащихся 5–6-х классов; тогда как в процессе формирующего этапа педагогического эксперимента соотношение изменилось в пользу высокого и среднего уровней.

Особое внимание на уроках новогреческого языка уделялось развитию творческих способностей учащихся, основой которого стало учитывание индивидуальной творческой одаренности каждого учащегося. Условием продуктивного формирования лингвокультурологической компетентности стала опора на механизмы памяти, внимания, мышления учащихся, которые учитывались в организации работы с культурологическим текстом.

Результаты эксперимента свидетельствуют о том, что систематическая и целеустремленная работа с лексическими единицами, которые имеют национально-культурный компонент семантики; словами, обозначающими культурно-ценностные понятия, сформировали у учащихся экспериментальных классов устойчивый интерес к изучению новогреческого языка и культуры, вызвала желание использовать приобретенные знания для достижения выразительности, эмоциональности, информативности собственных высказываний.

Ключевые слова: лингвокультурологическая компетентность, система упражнений, национально-культурный компонент содержания обучения, рецептивные упражнения, репродуктивные упражнения, продуктивные упражнения, текст.

Kolesnyk K.V. The formation of linguoculturological competence of the 5-6th formers in the process of teaching Modern Greek. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Modern Greek). – Kyiv Borys Grinchenko University. Kyiv, 2017.

The issue of forming linguoculturological competence of the 5-6th formers in the process of teaching Modern Greek is addressed in the thesis. Various approaches to construing the nature, content and structure of the concept “linguoculturological competence” are analyzed and psychological, psycholinguistic and linguodidactic foundations of forming linguoculturological competence of the 5-6th formers are established. The experimental-and-research study proved that the efficiency of forming linguoculturological competence of the 5-6th formers could be sufficiently increased in case of systematic employment of tasks aiming at the development of the pupils’ linguoculturological knowledge, proficiency and skills. Targeted activities with lexical units incorporating a national-and-cultural component of semantics, notably words denoting both cultural and value concepts, formed an enduring interest to acquisition of Modern Greek and the respective culture among the pupils of the experimental classes, gave rise to the pupils’ positive attitude towards using the obtained knowledge to achieve expressiveness and intelligibility while forming their own utterances.

Key words: linguoculturological competence, system of exercises, national-and cultural component of the content of teaching, receptive exercises, reproductive exercises, productive exercises, text.